

pe quòd catholicæ feminæ etiam sæpius nuptæ, non solum univiris viduis, sed & virginibus hæreticorum justo iudicio præferuntur. Multi sunt quidem de his tribus rebus, conjugii, viduitatis, & virginitatis, quæstionum sinus, multæ perplexitates: quibus disputando penetrandis vel dissolvendis, & majore cura opus est, & copiosiore sermone; ut vel in omnibus eis rectè sapiamus, vel si quid aliter sapiamus, id quoque nobis Deus revelet. Verumtamen, quod etiam illic consequenter dicit Apostolus: *In quod pervenimus, in eo ambulemus.* Pervenimus autem, quod ad hanc rem de qua loquimur adinet, ut continentiam conjugio præponamus, sanctam verò virginitatem etiam continentia viduali, & ne aliquas nuptias, quæ tamen non adulteria, sed nuptiæ sunt, cujuslibet nostri nostrorumve propositi laude damnemus. Multa alia de istis rebus dicta sunt à nobis in libro ^a de Bono Conjugali, & in alio libro de sancta Virginitate; & in opere quod adversus Faustum Manichæum quanto potuimus labore conscripsimus: quoniam Patriarcharum & Prophetarum casta conjugia mordacissimè reprehendendo scriptis suis, quorundam indoctorum animos à fidei sanitate detorsit.

CAPUT
XVI.
Pars Opusculi secunda pertinet ad exhortationem.

20. PROINDE quoniam in exordio huius Opusculi duo quædam necessaria proposueram, & exsequenda pollicitus eram; unum quod ad doctrinam, alterum quod ad exhortationem pertinet; & priori parti, ut potui, pro suscepto negotio non defui: ad exhortationem veniamus, ut quod bonum prudenter

^a Editio Er. sola omittit, de Bono Conjugali & in alio libro.

ter scitur, etiam diligatur ardentè. Quare priùs illud moneo, ut quantamcumque tibi inesse sentis piæ continentia dilectionem, beneficio Dei tribuas, eique gratias agas, qui de Spiritu suo tibi tantum largitus est, ut ejus in corde tuo caritate diffusa, licita rei licentiam tibi amor melioris boni auferret. Donavit enim ne liberet nubere cum liceret, ut jam non liceret etiamsi liberet; & ex hoc firmiùs non liberet, ne fieret quod non liceret, quod factum non est etiam cum liceret: ^a tantumque mereris vidua Christi, ut filiam quoque videres virginem Christi: dum enim tu oras sicut Anna, facta est illa quod Maria. Hæc dona Dei esse quanto magis nosti, tanto magis es eisdem donis beata: imò aliter non es, nisi quod habes noris à quo habeas. Adtende enim quid de hac re Apostolus dixit: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est; ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis.* Multi quippe habent multa Dei dona, & nesciendo à quo habent, impia vanitate jactantur. Nemo est autem donis Dei beatus, qui donanti existit ingratus. Quia & illud quod inter sacra mysteria cor habere sursum jubemur, ipso adjuvante id valemus, quo jubente admonemur: & ideo sequitur, ut de hoc tanto bono sursum levati cordis, non nobis gloriam quasi nostrarum virium tribuamus, sed Domino Deo nostro gratias agamus. Hoc enim continuo commonemur, quia

GG 4

hoc

^a Sic plerique MSS. At Lov. *tantaque mereris, ut te existente vidua Christi, filiam quoque &c.* Vaticani libri, *ut te existente vidua Christi, virgo etiam fieret tua filia Christi.*

Continentiam esse donum Dei.

* Deme- triadem.

1. Cor. 2. 12.

hoc dignum est, hoc justum est ^a. Recordaris hæc verba unde sint, intus qua sanctione & quanta sanctitate commendentur agnoscis. Tene igitur & habe quod accepisti, & datori gratias agere. Quamvis enim accipere & habere tuum sit, id tamen habes, quod accepisti: quoniam superbienti, & ex eo quod habebat, quasi à se ipso haberet, impie glorianti Veritas per Apostolum dicit: *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?*

1. Cor. 4. 7.

CAPUT XVII.

Contra Pelagianos, liberum arbitrium sic defendentes, ut negent Dei gratiam.

Math. 26. 41.

Mat. 6. 13.

1. Cor. 10. 13.

21. HÆC me admonere compellunt cavendi atque devitandi quorundam sermonculi, qui per aures ad animos multorum serpere coeperunt, quod cum lacrymis dicendum est, inimici gratiæ Christi, per quos suadetur, ut nec oratio nobis ad Dominum necessaria videatur, ne intremus in tentationem. Sic enim conantur defendere hominis liberum arbitrium, ut eo solo, etiam Dei gratiâ non adjuti, valeamus, quod divinitus jubetur, implere. Ac per hoc sequitur ut frustra Dominus dixerit: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem*; & frustra quotidie in ipsa Dominica oratione dicamus: *Ne nos inferas in tentationem*. Si enim nostræ tantummodo potestatis est ne tentatione superemur, ut quid oramus ne intremus vel inferamur in eam? Faciamus potius quod nostri est liberi arbitrii atque absolutissimæ potestatis; & irrideamus Apostolum dicentem: *Fidelis Deus, qui non*

^a Sic plerique MSS. At editi, hoc justum est recordari. Paulò post Cisterciensis codex & Florus ad 1. Cor. 2. habent, inter quas actiones & qua sanctitate. Corb. antiquissimus, inter qua sanctione & quanta sanctitate. Vatic. tres cum totidem Gallicanis, inter que sancti omnes & quanta sanctitate. Fortè legendum, unde sint, & qua sanctione &c.

non vos permittat tentari super id quod potestis; & resistamus ei dicentes: Ut quid peto à Domino, quod in mea posuit potestate? Sed absit ut hoc sapiat, qui sanum sapit. Proinde petamus ut det, quod ut habeamus jubet. Ad hoc enim quod nondum habemus jubet ut habeamus, ut admoneat quid petamus; & ^a cum nos quod jusserit, posse invenerimus, etiam hoc unde acceperimus intelligamus; ne inflati & elati hujus mundi spiritu, nesciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Proinde arbitrium voluntatis humanæ nequaquam destruimus, quando Dei gratiam qua ipsum adjuvatur arbitrium, non superbiâ negamus ingrata, sed gratâ potiùs pietate prædicamus. Nostrum enim est velle: sed voluntas ipsa & admonetur ut surgat, & sanatur ut valeat, & dilatatur ut capiat, & impletur ut habeat. Nam si nos non vellemus, nec nos utique acciperemus ea quæ dantur, nec nos haberemus. Quis enim haberet continentiam, ut inter cetera Dei dona ipsam potiùs loquar, de qua ad te loquar: quis, inquam, haberet continentiam nisi volens? Quia & nemo acciperet nisi volens. Sed à quo detur, ut nostra voluntate accipi & haberi possit, si quæris, adtende Scripturam: imò quia nosti, recole quod legisti: *Cum scirem, inquit, quia nemo esse potest continens nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cujus esset hoc donum*. Magna ista sunt duo munera, sapientia & continentia; sapientia scilicet qua in Dei cognitione formamur, continentia verò qua huic sæculo non conformamur. Jubet autem nobis Deus, ut & sapientes & continen-

Sap. 8. 21.

^a Sic aliquot MSS. Alii verò cum editis, & quod nos cum jusserit.

nentes simus, sine quibus bonis justique esse non possumus. Sed oremus ut det quod juvet adjuvando & inspirando, qui commonuit quid velle debeamus præcipiendo & vocando. Quidquid ^a hinc dedit, ut conservet oremus; quod autem nondum dedit, ut suppleat oremus: tamen oremus & gratias agamus de acceptis; & quod nondum accepimus, eo ipso quòd de acceptis ingrati non sumus, nos accepturos esse fidamus. Qui enim dedit conjugatis fidelibus ut contineant ab adulteriis & fornicationibus, ipse dedit sanctis virginibus & viduis ut contineant ab omni concubitu, in qua virtute jam propriè vel integritas vel continentia nominatur. An fortè ab illo quidem accepimus continentiam, sed à nobis habemus sapientiam? Quid est ergo quod Jacobus Apostolus dicit: *Si quis autem vestrum indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluentè, & non improperat, & dabitur illi?* Sed de hac quæstione, & in aliis jam Opusculis nostris, quantum adjuvit Dominus, multa diximus, & aliàs quantum per ipsum potuerimus, data opportunitate dicemus.

Jacob. I. 5.

CAPUT
XVIII.
Exhortationis vires
esse ex gratia.

22. NUNC inde aliquid ideo dicere volui, propter quosdam fratres nostros amicissimos & dilectissimos nobis, nec malitiòsè quidem errori huic implicatos, sed implicatos tamen; qui putant cum aliquos ad justitiam pietatemque exhortantur, vires non habituram exhortationem suam, nisi totum illud, quod ut agat homo, agunt cum homine, in hominis constituent potestate, non adjuta Dei munere, sed solo arbitrio liberæ voluntatis

ex-

^a Ita MSS. At editi, *hic dedit*. Et infra, *ut expleat oremus*.

exserta: quasi possit esse ad perficiendum opus bonum voluntas libera, nisi Dei munere liberata. Nec attendunt idipsum etiam se ipsos Dei dono habere, quòd ea facultate exhortantur, ut ad capessendam vitam bonam hominum voluntates pigras excitent, accendant frigidàs, corrigant pravas, aversas convertant, repugnantes pacificent. Sic ^a enim possunt persuadere quod suadent. Aut si hæc in voluntatibus hominum non agunt, quid agunt? Ut quid loquuntur? Dimittant eas potius arbitrio suo. Si autem in eis hæc agunt, itane tandem homo in hominis voluntate tanta agit loquendo, & Deus illic non agit aliquid adjuvando? Imò verò, quantumlibet homo sermonis facultate præpolleat, ut solertia disputandi & suavitate dicendi in hominis voluntate inserat veritatem, nutriat caritatem, docendo tollat errorem, exhortando torporem: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Frustrà quippe operarius omnia moliretur extrinsecus, nisi Creator intrinsecus latenter operaretur. Spero ergo has litteras meas merito excellentiæ vestræ citò in manus etiam talium esse venturas: ideo nonnulla hinc dicenda arbitratus sum. Deinde ut tu ipsa & quæcumque aliæ viduæ ista legerint, vel cum leguntur audierint, noveritis vos ad diligendum & habendum continentiæ bonum plus proficere orationibus vestris, quàm exhortationibus nostris: quoniam si quid vos adjuvat, quòd vobis etiam nostra ministrantur alloquia, totum illius gratiæ tribuendum est,

1. Cor. 3. 7.

in

^b Editi, *Si enim non possunt*. Abest non à MSS. qui & loco *Si*, habent *Sic*.

Sap. 7. 16. in cuius manu sunt, sicut scriptum est, & nos & sermones nostri.

CAPUT
XIX.

Exhortatur
ad viduitatis
bonum.

I. Cor. 7. 34.

^a
Ut tota in-
tentio Ju-
lianæ vi-
duæ sit ad
placendum
Deo.

^b

Psal. 44. 3.

Isai. 53. 3.

23. SI ergo nondum Deo vovisses continentiam vidualem, exhortaremur profectò ut voveres: quia verò jam vovisti, exhortamur ut perseveres. Talia mihi tamen video esse dicenda, quibus eam diligant & arripiant & quæ adhuc nubere cogitabant. Aures igitur inclinemus Apostolo: *Quæ innupta est, inquit, sollicita est ea quæ sunt Domini, ut sit sancta & corpore & spiritu: quæ autem nupta est, sollicita est quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Non ait, sollicita est ea quæ sunt mundi, ut sancta non sit: sed certè minor est ^a ea conjugalis sanctitas ex ea parte curarum qua mundana cogitatur voluptas. Quidquid itaque intentionis animi etiam his rebus impenderetur quibus placendum esset viro, colligere quodam modo & redigere debet innupta christiana in eam intentionem qua placendum est Domino. Et ^b vide cui placeat, quæ Domino placet: & utique tanto est beatior, quanto plus placet ei: quanto autem magis cogitat ea quæ sunt mundi, tanto minus placet. Placete itaque tota intentione specioso formâ præ filiis hominum. Ejus enim gratiâ illi placetis, quæ diffusa est in labiis ejus. Placete illi ea quoque parte cogitationis, quæ occuparetur mundo, ut placeretur viro. Placete illi qui displicuit mundo, ut placentes ei liberarentur ex mundo. Hunc enim speciosum formâ præ filiis hominum viderunt homines in cruce passionis, & non habuit speciem neque decorem, sed facies ejus

^a Omnes propè MSS. & Florus, sed certè minor est divina sanctitas.

^b Sic MSS. At editi, Et videat.

ejus abjecta, & deformis positio ejus. Ex hac tamen deformitate Redemptoris vestri, manavit pretium decoris vestri, sed decoris interioris. Omnis enim pulchritudo filia regis intrinsecus. Hac pulchritudine illi placete: hanc pulchritudinem studiosâ curâ & sollicita cogitatione componite. Non amat ille fallaciarum fucos: veris veritas delectatur: & ille, si quod legisti agnoscis, Veritas vocatur. *Ego sum,* inquit, *via, & veritas, & vita.* Currite ad illum per illum; placete illi ex illo; vivite cum illo, in illo, de illo. Affectibus veris & sanctissima castitate à viro tali amate amari.

24. Audiat hæc virginis etiam sanctæ proli tuæ auris interior. ^a Videro quantum te præcedat in regno Regis illius: alia quæstio est. Invenistis tamen mater & filia, cui contentis nuptiis, illa omnibus, tu secundis, pulchritudine castitatis simul placere debeatis. Certè si mariti essent quibus placendum esset, jam te fortasse cum filia puderet ornari: nunc non pudeat agere quibus simul ornemini; quia non est criminosum, sed potius gloriosum, ut ab illo uno simul amemini. Simulatum autem candorem ac ruborem & pigmentis illitum non adhiberetis, etiamsi viros haberetis; non putantes dignos quos falleretis, nec vos quæ fallere deberetis: nunc ergo illi Regi, qui unicæ sponsæ, cujus membra estis, speciem concupivit, veraciter simul placete, simul inhærete; illa integritate virginali, tu continentiam viduali, ambæ pulchritudine spiritali. In qua pulchritudine etiam illius avia, * som-
crus tua, quæ jam certè senuit, est pulchra

Ps. 44. 14.

Joa. 14. 6.

Demetriadis virginis aviaque ipsius, perinde atque matris vult esse unum studium Deo placendi.

^a

* Proba Demetriadis avia, socrus Julianæ.

^a Editi, Quæ verò. At MSS. Videro, omisso Quæ. Unus Augustinensium codex habet, Videro.

vobiscum. Vigorem quippe hujus pulchritudinis dum extendit in anteriora caritas, rugam in ea non facit annositas. Habetis vobiscum anum sanctam & in domo & in Christo, quam de perseverantia consulatis: quomodo cum illa ^a vel illa tentatione pugnandum sit, quid agendum ut facillè superetur, quod munimentum sumendum, ne facillè rursus insidietur: & si quid hujusmodi est, docet vos diuturnitate jam certa, amore benevola, pietate sollicita, ætate segura. Tu præcipuè, tu consule in talibus eam, quæ experta est quod experta es. Nam proles vestra illud canticum cantat, quod in Apocalypsi nisi virgines cantare non possunt. Pro ambabus tamen vobis sollicitiùs orat quàm pro se ipsa: sed magis pro nepte sollicita est, cui vincendarum tentationum spatium plus restat annorum: te autem videt ævo suo viciniorem, & ejus filix matrem, quam si nuptam, quod jam non licet, atque absit, vidisses, puto quòd parere cum illa erubuisses. Quantum est ergo quod jam tibi periculosæ restat ætatis, quæ ideo non diceris avia, ut sanctarum cogitationum & operum fetibus cum filia possis esse secunda? Non itaque immeritò magis pro illa sollicita est avia, pro qua & tu mater: quia & majus est quod vovit, & totum ei restat quod modò cœpit. Exaudiat Dominus preces ejus, ^b ut sanctè obsequamini meritis ejus, quæ carnem ^a viri tui in juvena peperit, cor filix tuæ in senecta parturit. Omnes itaque pariter atque con-

Apoc. 14. 4.

^a Olibrii, ex Hieron. epist. 8. ad Demetr.

^a Sic MSS. uno excepto Augustinensium, qui habet, cum illa belluina tentatione. At editi, cum illa contra bella tentatoris.

^b Probæ notæ MSS. & sanctæ.

concorditer univiro unius conjugis, in cujus corpore uno spiritu vivitis, placete moribus, instate orationibus.

25. PRÆTERITUS dies non revertitur in futurum, & post hesternum pergit hodiernus, & post hodiernum perrecturus est crastinus: & ecce omnia tempora & temporalia transeunt, ut veniat mansura promissio: & *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Si mundus jam perit, nupta cui parit? Aut corde paritura, & carne non paritura, cur nubit? Si autem adhuc duraturus est mundus, cur non magis amatur per quem factus est mundus? Si jam deficiunt illecebræ sæculares, non est quod christianus animus cupiditate conquirit: si autem adhuc manebunt, est quod sanctitate contemnat. Horum duorum in altero spes nulla libidinis, in altero major est gloria caritatis. Quot aut quanti sunt ipsi anni, quibus videtur vigere flos carnalis ætatis? Nonnullæ feminæ nuptias cogitantes & ardentè optantes, dum spernuntur aut differuntur, repente senuerunt, ut eas nubere jam puderet ampliùs quàm liberet. Multæ autem nuptæ recentissima sua conjunctione in longinqua profectis viris suis, reditum eorum expectando grandævæ factæ sunt, & tamquam citò viduatæ aliquando nec remeantes saltem senes suos anus suscipere meruerunt. Si ergo vel spernentibus vel tardantibus sponsis, vel peregrinantibus maritis, carnalis concupiscentia potuit contineri ne stuprum aut adulterium committeretur, cur contineri non potest ne sacrilegium committatur? Si repressa est cum ferveret dilata, cur non opprimitur cum frigerit amputata? Plus enim ^a ardentem ferunt

CAP. XX.
Illecebræ
sæculares
quæ tam
citò defi-
ciunt, con-
temnendæ.
Matth. 10.
22.

^a Lov. ardentè. Editi alii cum MSS. ardentem.

runt libidinem, quæ non desperant ejusdem libidinis voluptatem. Quæ autem inuptarum castitatem Deo vovent, ipsam spem subtrahunt, quæ fomes amoris est. Unde facilius concupiscentia refrenatur, quæ nulla expectatione succenditur: contra quam tamen nisi oretur, ut superetur, ipsa illicita exoptatur ardentius.

CAP. XXI.
Deliciae
spiritalis
viduis sint
loco carnali-
um.

Jacob. I. 17.

I. Tim. 5. 6.

26. DELICIAE igitur spirituales deliciis carnalibus in sancta castitate succedant, lectio, oratio, psalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, spes futuri sæculi, & cor sursum; atque de his omnibus gratiarum actio Patri luminum, à quo sine ulla dubitatione omne datum optimum & omne donum perfectum, Scriptura teste, descendit. Nam quando pro deliciis nuptiarum quas in carne virorum habent, aliarum carnalium deliciarum tamquam in solatium usus assumitur, quid ego dicam quæ sequantur mala, cum breviter Apostolus dixerit, viventem mortuam esse viduam, quæ in deliciis vivit? Absit autem à vobis ut divitiarum cupiditate capiimini pro cupiditate nuptiarum, & in cordibus vestris nummus viri amori succedat. Invenientes enim hominum conversationem, sæpè experti sumus, in quibusdam lasciviâ compressâ crevisse avaritiam. Nam sicut in ipsis sensibus corporis acutiùs audiunt qui non vident, & tangendo multa discernunt, nec tanta vivacitate tangunt qui oculis utuntur; ubi intelligitur ex uno aditu, id est, lumine, repressa intentione sentiendi, a eam se in alios sensus promptiorem dignoscendi acumine ex-

a Sic MSS. At editi, *repressa intentione, sentiendi vim in alios sensus &c.*

serere, tamquam ex altero conetur implere quod negatur in altero: ita etiam sæpè carnalis cupiditas à concumbendi voluptate cohibita, majoribus viribus in pecuniæ se porrigit appetitum, & illinc aversa, huc se impetu ardentiore convertit. In vobis autem amor divitiarum simul frigescat cum amore nuptiarum, & pius usus rerum quas possidetis, ad spirituales delicias conferatur, ut liberalitas vestra magis ferveat adjuvandis egenis quàm ditandis avaris. In thesaurum quippe cælestem non mittuntur dona cupidorum, sed eleemosynæ pauperum, quæ in immensum modum orationes adjuvant viduarum. Jejunia quoque ac vigiliæ in quantum valetudinem non perturbant, si orando, psallendo, legendo, & in lege Dei meditando insumantur, in delicias spirituales etiam ipsa quæ videntur laboriosa vertuntur. Nullo modo enim sunt onerosi labores amantium, sed etiam ipsi delectant, sicut venantium, aucupantium, piscantium, vindemiantium, negotiantium, Iudo aliquo sese oblectantium. Interest ergo quid ametur. Nam in eo quod amatur, aut non laboratur, aut & labor amatur. Et vide quàm pudendum & dolendum sit, si delectat labor ut fera capiatur, ut cupa & sacculus impleatur, ut pila jaciatur, & non delectat ut Deus adquiratur.

27. IN omnibus sanè spiritualibus deliciis, quibus fruuntur inuptæ, sancta earum conversatio cauta etiam debet esse, ne fortè cum mala vita non sit per lasciviam, mala sit fama per negligentiam. Nec audiendi sunt, sive viri sancti, sive feminae, quando reprehensâ in aliquo negligentia suâ, per quam fit ut in malam veniant suspicionem, unde

CAP. XXII.
Famæ bonæ cura.

suam vitam longè abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non ^a imprudenter solum, verùm etiam crudeliter contemnentes; cum occidunt animas aliorum, sive blasphemantium viam Dei, quibus secundùm suam suspicionem quasi turpis quæ casta est displicet vita sanctorum, sive etiam cum excusatione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi bene facit: quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra: & utique etiam quod aliis ministramus misericorditer ad salutem, ad nostram quoque redundat utilitatem. Unde non frustrà Apostolus, *Providemus*, inquit, *bona, non solum coram Deo, verùm etiam coram hominibus*. Item dicit: *Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant*. In quadam etiam exhortatione dicit: *De cetero, fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque sancta, quæcumque justa, quæcumque casta, quæcumque carissima, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus, hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me*. Cernis quemadmodum inter multa quæ exhortando commouit, non neglexerit ponere, *quæcumque bonæ famæ*; duobusque verbis cuncta concluderit, ubi ait, *si qua virtus, si qua laus*. Ad virtutem namque pertinent quæ antea memoravit bona: fama verò ad laudem. Puto quòd non

^a Plures MSS. *impudenter*.

non laudem hominum pro magno sumebat Apostolus, alio loco dicens: *Mihi autem minimum est ut à vobis dijudicer, aut ab humano die*. Et alibi: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem*. Et iterum: *Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ*. Sed illorum duorum, id est, bonæ vitæ & bonæ famæ, vel quod brevius dicitur, virtutis & laudis, unum propter se ipsum sapientissimè retinebat, alterum propter alios misericordissimè providebat. Sed quoniam quantalibet humana cautela suspensiones malevolentissimas non potest omni ex parte vitare, ubi pro existimatione nostra quidquid rectè possumus fecerimus, si aliqui de nobis vel mala fingendo, vel malè credendo, famam nostram decolorare conantur, adsit conscientie solatium, planèque etiam gaudium, quòd merces nostra magna est in cælis, etiam cum dicunt homines mala multa de nobis, piè tamen justèque viventibus. Illa enim merces tamquam stipendium est militantium, per arma justitiæ, non solum dextera, verùm & sinistra, per gloriam scilicet & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.

28. AGITE itaque cursum vestrum, & perseveranter currite, ut comprehendatis; & exemplo vitæ exhortationisque sermone rapite in eundem cursum vestrum quascumque poteritis. Non vos ab hoc studio, quo multas ad imitandum excitatis, frangat querela vanorum, qui dicunt: Quomodo subsistet genus humanum, si omnes fuerint continentes? Quasi propter aliud retardetur hoc sæculum, nisi ut impleatur prædestinatus numerus ille sanctorum, quo citius impleto, profectò nec terminus sæculi differetur. Nec illud vos retar-

1. Cor. 4. 3.

Gal. 1. 10.

2. Cor. 1. 12.

Matth. 5. 12.

1. Cor. 6. 8.

CAPUT
XXIII.
Continentes perseverent, & aliis persuadeant continentiam.

det ab studio persuadendi aliis bonum vestrum, si dicatur vobis, cum & nuptiæ bonæ sint, quomodo erunt omnia bona in Christi corpore, & majora scilicet & minora, si omnes continentia^a a laude atque amore imitentur? Primò quia conando ut omnes sint continentes, tunc erunt vel pauca. Neque enim omnes capiunt verbum hoc. Sed quoniam scriptum est: *Qui potest capere, capiat*; tunc capiunt quæ possunt, si nec illis quæ non capiunt taceatur. Deinde nec timere debemus, ne fortè omnes capiant, & aliquid de minoribus bonis, id est, conjugalis^b vita, Christi desit in corpore. Si enim omnes audierint, & omnes ceperint, intelligere debemus hoc ipsum fuisse prædestinatum, ut conjugalia bona in illorum numero membrorum jam sufficiant, quæ tam multa ex hac vita transierunt. Neque enim nunc, si omnes fuerint continentes, honorem continentium daturi sunt eis qui tricenarium fructum, ^c si in conjugali bono ipse intelligitur, jam dominicis horreis intulerunt. Habebunt ergo illic omnia ista bona suum locum, etiamsi deinceps nulla velit habere, vel nemo ducere uxorem. Securè itaque instate quibus potestis, ut fiant quod vos estis: & orate vigilanter atque ferventer, ut adiutorio dexteræ Excelsi & abundantia misericordissimæ gratiæ Domini, & perseveretis in eo quod estis, & proficiatis ad id quod eritis.

Conclusio.

29. Deinde obsecro vos per illum à quo & hoc donum accepistis, & hujus doni præmia

^a Sic MSS. At editi, *laudem atque amorem.*

^b Er. & plures MSS. *vita.*

^c Ita MSS. At editi, *qui conjugali bono inesse intelligitur.*

nia speratis, ut me quoque orationibus vestris meminertis inserere cum tota domestica vestra Ecclesia. Ordinatissimè quippe provenit, ut matri vestræ jam grandævæ de oratione epistolam scriberem; ad ipsam quippe maximè pertinet orando concertare pro vobis, quæ de se minùs sollicita est quàm de vobis: & ut ad te potius quàm ad illam hoc de continentia viduali opusculum facerem; quia tibi superare adhuc restat, quod jam ætas illius superavit. Virgo autem sancta proles vestra, si aliquid de sua professione desiderat ex laboribus nostris, habet grandem librum de sancta Virginitate, quem legat. De quo legendo etiam te commonueram, quoniam multa continet utrique necessaria castitati, hoc est, virginali atque viduali, quæ hinc propterea partim tenuiter adtigi, partim omnino prætermisi, quia ibi copiosius disputavi. Perseveres in gratia Christi.

Epist. 130.
ad Probam

Liber de
sancta Virginitate.

IN LIBRUM
DE OPERE MONACHORUM,
LIBRI II.
RERACTATIONUM
CAPUT XXI.

UT^a de Opere Monachorum librum scriberem,

^a Librum hunc in Retractationibus Augustinus collocat proximè ante Opus de Bono Conjugali, quod circiter annum 401. perfectum esse suprà notavimus.